

Domsagohistorik

Eslövs tingsrätt

Text: Elsa Trolle Önnerfors

Tings- och rådhusinventeringen 1996 - 2007

Eva Löfgren
Ylva Blank
Henrik Borg
Elsa Trolle-Önnerfors
Johanna Roos

Eslövs tingsrätt

I Skåne och Bleking infördes svensk lag 1682/83, detta bland annat till följd av att Karl XI:s vilje föra en tydlig uniformspolitik efter krigen med Danmark. Skåne fick en ny indelning i häradshövdingedömen, som visserligen baserades på de gamla skånska häradernas indelning, och svenska häradshövdingar tillträdde sina ämbeten.

I början av 1680-talet bildade häraderna Frosta och Färs en gemensam domsaga.¹ Färs härad höll tings i Åsum, men flyttade på 1720-talet tingsplatsen till Sjöbo. I Frosta härad hade man till att börja med ambulerande ting, och det första tingshuset för häradet uppfördes i Hörby 1697, precis bredvid gästgivaregården. Trots flera reparationer blev förföll huset, ”inte ett rum var droppfritt” och hela huset lutade.² Ett annat exempel på husets usla skick var att gallret till arresten rycktes ut vid ett flertal tillfällen av olika brottslingar. Detta skedde exempelvis 1702 då en dödsdömd tjuv fick loss gallret och rymde.³

Man gav till slut upp reparationsförsöken och beslutade på att uppföra ett nytt tingshus. Det gamla huset upphörde att användas 1763. I väntan på att det nya tingshuset skulle bli färdigt höll Frosta härad ting i Sjöbo. Göta hovrätt hade i början av 1760-talet undersökt om Färs och Frosta, som ändå hade samma domare, även kunde ha ett gemensamt tingshus. Invånarna i Frosta härad avvisade emellertid förslaget. Visserligen fanns det ett relativt nytt tingshus i Färs härad, men det låg i Sjöbo, vilket innebar en alldeles för lång resväg till förhandlingarna.⁴

Ett nytt tingshus i sten stod färdigt inne i Hörby 1767, på samma tomt som det gamla tingshuset. Huset var emellertid byggt på sank mark, och detta kom att orsaka problem med bland annat. Häktet, som fick byggas om. Redan vid första synen av huset hade den västra gaveln rämnat. Man hade vidare använt timret från det gamla huset, vilket medförde att byggnaden från början inte var i så gott skick. I början av 1800-talet beklagade sig häradstjänaren och menade att han ”inte utan fara för sitt liv kunde bo i huset, när tjällossningen inträdde.”⁵ Huset skadades dessutom i en brand 1801, och det revs slutligen 1885.⁶ NLB nämnde huset i Hörby i sin inventering av de svenska tingshusen från 1880-talet. Man konstaterade där att byggnaden var en ”gammal gråstensbyggnad i dåligt skick.” Huset var olämpligt som tingshus, och invånarna i häradet hade ålagts att uppföra ett nytt hus.⁷

År 1876 beslutades att Färs och Frosta domsaga skulle delas från och med 1877, så att vardera häradet blev en självständig domsaga.⁸

Det kom domsagoförändringar i Ystad samma år (1877).

Delning skedde efter det att den dåvarande häradshövdingen Johan August Durling avträtt sitt ämbete 1875 (=avlidit).⁹ I Hörby uppfördes på 1880-talet ett nytt tingshus som skulle ersätta

¹ Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige : med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955, s. 400.

² Björkelund, Gottfrid och Hansson, Lars, *Hörby socknars historia*, Lund 1950, s. 72.

³ Björkelund, Gottfrid, *Frosta häradshistoria*. Kulturhistorisk framställning, Lund 1944, s. 204.

⁴ Björkelund, 1944 s. 204ff.

⁵ Björkelund, 1944 s. 207.

⁶ Björkelund-Hansson, 1950 s. 72-75; Björkelund, 1944 s. 206.

⁷ *NLB's betänkande angående rättegångsväsendets ombildning*. Fjerde delen. Bihang. Stockholm 1884. Tabell n:o 1 om Frosta häradshövdingars tingslag.

⁸ Riksdagsskrivelse 1876:36.

⁹ Björkelund-Hansson, 1950 s. 75.

den gamla gråstensbyggnaden. Huset, som stod färdigt 1885, var beläget nära järnvägstorget, Hörby fick järnvägsförbindelse med Eslöv 1897,¹⁰ och låg på samma tomt som de tidigare tingshusen. Vid den här tiden hade man emellertid lagt ned arbete på att få bukt med den sankna tomtmarken.¹¹ Tingshuset (ombyggt 1949) kom att användas av Frosta härad fram till 1970-talets början.¹²

Eslöv var bara en liten by intill dess att järnvägen kom på 1850-talet. År 1858 drogs södra stambanan genom samhället och den första järnvägsstationen öppnades. Under det närmaste årtiondet växte staden som järnvägsknut, och fick förbindelser med Landskrona, Helsingborg och Ystad. Linjen Eslöv-Hörby öppnades 1897.¹³ Eslöv ansökte om att få bli köping 1872, vilket också bifölls av Kungl. Maj:t,¹⁴ och köpingsrättigheter utfärdades 1875. Folkmängden fortsatte att öka, och 1910 ansökte Eslöv om att få bli stad. Även detta beviljades och 1911 fick man stadsrättigheter. Eslöv var stad under landsrätt. Året därpå undersökte man möjligheterna att upprätta en rådhusrätt i staden. Det visade sig emellertid att detta skulle bli ganska dyrt, och man lät därför frågan falla. Ett annat alternativ var att skilja ut Eslöv ur den dåvarande domsagan (Rönnebergs, Onsjö och Harjagers domsaga), och slå ihop staden med Frosta härad domsaga, där Eslöv skulle utgöra ett eget tingslag. Det som talade för utbrytningen var bl.a. att Eslövs nuvarande domsagens kansli låg i Landskrona och dess tingsställe i Åkarp i Marieholm. Många Eslövsbor hade därigenom lång resväg för att nå häradsrätten. Dessutom var domsagan relativt stor, målen vid tingen var många, och förhandlingarna drog ofta ut på tiden. I samband med detta diskuterades också frågan om tingsstället i Hörby skulle läggas ned och flyttas till Eslöv. Efter kraftiga protester från Frosta härad fick tingsstället i Hörby vara kvar för Frosta härad tingslag.¹⁵ År 1916 förenades sålunda Frosta härad med staden Eslöv till Frosta och Eslövs domsaga. Eslövs stad skildes då från Rönnebergs, Onsjö och Harjagers häraders domsaga, och förenades, såsom eget tingslag, med Frosta domsaga.¹⁶ Detta var lite speciellt, eftersom det inte tidigare förekommit att en stad utgjorde ett eget tingslag med egen häradsrätt. Det var dessutom flera hundra år sedan man upprättat ett nytt tingslag i Sverige överhuvudtaget.¹⁷ *KOLLA!?*

Eslöv hade ett kombinerat tings- och stadshus, allmänt kallat "Rådhuset". Huset hade från början fungerat som skola, men övertogs av kommunfullmäktige 1910, och från 1911 av stadsfullmäktige. Staden lydde som sagt under landsrätt, men hade ett eget tingslag, samt var kansliort och ett av tingsställena för Frosta och Eslövs domsaga. Häradsrätten flyttade in i huset 1916, det vill säga samma år som Eslöv slogs samman med Frosta härad.¹⁸ I samband med införandet av den nya RB på 1940-talet, diskuterades frågan om tingsställena inom domsagan. Man ville inte flytta tingsstället i Hörby in till Eslöv, men ingen flytt ägde rum den här gången heller. Samtidigt beslutades att man skulle uppföra ett nytt tingshus inne i Eslöv, och staden bidrog med tomtmark för detta ändamål 1946. Eslöv ville också att tingslagen i Frosta och Eslövs domsaga skulle slås ihop till ett enda tingslag, vilket också skedde 1948. År

¹⁰ Björkelund-Hansson, 1950 s. 75.

¹¹ Björkelund, 1944 s. 208.

¹² SOU 1967:4 s. 102.

¹³ Sallius, Joel *Det handlar om gamla Eslöv*, Eslöv museums skriftserie 12, Eslöv 1980, s.52.

¹⁴ Kungl. Maj:ts beslut den 20/12 1872.

¹⁵ Sallius Joel, Gösta Johannesson och Allan Arvastson *Fälad blev stad - historik med anledning av Eslövs femtioåriga tillvaro som stad* Drätselkammaren Eslöv 1961s. 155f.

¹⁶ Kungl. Maj:ts beslut den 30/7 1915 (SFS 1915:311). Se även SFS 1915:365.

¹⁷ Johannesson, Sallius och Arvastson, 1961 s. 156.

¹⁸ Svensk uppslagsbok, andra och omarbetade och utvidgade upplagan i 32 band 1947-1955, Bd 32, Malmö 1955
Bd 8, Malmö 1948, s. 982.

1958 uppfördes ett nytt tingshus som placerades i nästan samma kvarter som det gamla tingshuset. Tingshuset låg mitt inne i staden, i närheten av järnvägsstationen.

Den så kallade storkommunreformen genomfördes 1952. I samband med denna ändrade häradsrätten namn till Frosta och Eslövs domsagas häradsrätt.¹⁹ Domstolskommittén menade i sitt betänkande 1967 att Frosta och Eslövs domsaga skulle tillföras vissa områden av Rönnebergs, Onsjö och Harjagers domsaga samt av Färs domsaga, detta till följd av kommunreformerna i början av 1970-talet. Härigenom skulle den föreslagna Eslövs domkrets bildas. Hörby köping upphörde härigenom att vara tingsställe.²⁰ I en kungörelse beträffande tingsordningar från 1967 finns inte heller Hörby upptaget som tingsställe under Frosta och Eslövs domsaga.²¹ I samband med tingsrättsreformen 1971 bildades Eslövs tingsrätt, och tingsstället i Hörby definitivt. Domkretsen omfattade Eslövs, Hörby och Höörs kommuner. Tingsställe och kansli var placerat i Eslöv.²² Inga förändringar skedde vad gällde Eslövs tingsrätt i samband med domsagoförändringar 1974²³ och kommunförändringar 1974.²⁴

Eslövs tingsrätt

Lagman: Karl-Olof Lidin

Tingsrättens nuvarande organisation

Anställda: 20-21

Ordinarie domare: lagman och 2 rådmän

Tingsfiskaler: 1

Tingsnotarier: 14

Tingsrättens jurisdiktionsområde

Eslövs kommun

Höörs kommun

Hörby kommun

Ordinarie domare

Lagmän i Eslövs tingsrätt

Sture Hasslow

1971–1978

Karl-Olof Lidin

1978–

fullm. 11.30.1978

Rådmän i Eslövs tingsrätt

Karl-Olof Lidin

1973–1978

Bo Axelsson

1979–1985

Bertil Lundgren

1985–

¹⁹ Följande områden ingick i häradsrättens domsaga: Eslövs stad, Hörby och Höörs köpingar samt Löberöds, Skarhults, Långaröds, Snogeröds, Norra Frosta och Östra Frosta landskommuner. Tingsställena låg fortfarande i Eslöv och Hörby.

²⁰ SOU 1967:4 s. 99ff.

²¹ SFS 1967:357.

²² Koncept den 17/6 1970 från Justitiedepartementet till Hovrätten över Skåne och Blekinge, Dnr 1217/70, s. 4.

²³ SFS 1973:740.

²⁴ SFS 1974:735.

Frosta härad

Domsagotillhörighet:	1682–1876	Med Färs härad
	1877–1970?	Egen domsaga

Tingsplatser:

1680–1696	Ambulerande i Lyby, Osby, Fulltofta och Hörby ²⁵
1697–1763	Hörby
1763–1767	Sjöbo
1767–1970	Hörby
1916–1970	Eslöv

Häradshövdingar

Johan Printz ²⁶	fullm. 7.11.1682	1682–1684†
Anders Persson Holm	fullm. 18.2.1685	1685–1694
Birger Baaz ²⁷	fullm. 25.4.1694	1694–1699
Peter Silnecker	fullm. 13.5.1699	1699–1710†
Axel Sacharin	fullm. 6.6.1711	1711–1712
Erik Magnus Lillienberg	fullm. 15.7.1712	1712–1731
Anders Lillienberg	fullm. 13.1.1731	1731–1743†
Anders Daniel Stiernclou-Lillienberg	fullm. 17.8.1743	1743–1764
Jonas Ingman	fullm. 8.2.1764	1764–1808†
Fredrik von Bonnecreutz	fullm. 7.5.1810	1810–1843†
Johan August Hygrell	fullm. 29.9.1843	1843–1853†
Jöns Carl August Durling	fullm. 21.2.1855	1855–1875†
Jakob Ludvig von Sydow	fullm. 15.12.1876	1877–1893†
Otto Johan Christer Kuylenskierna	fullm. 13.4.1894	1894–1896†
Carl Victor Matias Ursell	fullm. 10.7. 1896	1896–1924†
Gustaf Ferdinand Lindstedt	fullm. 9.5.1924	1924–1947
Per Elis Melander	fullm. 19.9.1947	1947–1962
Johan Björling	1962–1967	
Sture Hasslow	1967–1970	

Onsjö härad

Domsagotillhörighet:	1682–1690	Med Rönneberga och Harjager härader
	1691–1850	Med Rönneberga och Luggude härader
	1851	Med Rönneberga härad
	1852–1970	Med Rönneberga och Harjager härader

Tingsplatser:

-1776	Ambulerande i Annelöv, Ö. Kareby m.fl
1776–1967	Marieholm ²⁸
1948–1970	Landskrona ²⁹

²⁵ Dessa platser var tingsplats 1660-1697. Björkelund, 1944

²⁶ Upphöll aldrig ämbetet, som istället utövades av häradshövdingen Carl Paulin (Järrestad, Ingelstad och Herrestad). Att Printz anda till sin död betraktas som häradshövding i Frosta härad framgår bl.a av generalguvernörens memorial till Kungl. Maj:t den 17.2.1685

²⁷ adlad Rosensparre

²⁸ Hette tidigare Åkarp

²⁹ Marieholm och Landskrona alternerade som tingsplats fr.o.m. 1948

Häradshövdingar

Johan Printz ³⁰	fullm. 7.11.1682	1682–1684†
Anders Persson Holm	fullm. 18.2.1685	1685–1694
Birger Baaz ³¹	fullm. 25.4.1694	1694–1699
Peter Silnecker	fullm. 13.5.1699	1699–1710†
Axel Sacharin	fullm. 6.6.1711	1711–1712
Erik Magnus Lillienberg	fullm. 15.7.1712	1712–1731
Anders Lillienberg	fullm. 13.1.1731	1731–1743†
Anders Daniel Stiernclou-Lillienberg	fullm. 17.8.1743	1743–1764
Jonas Ingman	fullm. 8.2.1764	1764–1808†
Fredrik von Bonnecreutz	fullm. 7.5.1810	1810–1843†
Johan August Hygrell	fullm. 29.9.1843	1843–1853†
Jöns Carl August Durling	fullm. 21.2.1855	1855–1875†
Jakob Ludvig von Sydow	fullm. 15.12.1876	1877–1893†
Otto Johan Christer Kuylenskierna	fullm. 13.4.1894	1894–1896†
Carl Victor Matias Ursell	fullm. 10.7.1896	1896–1924†
Gustaf Ferdinand Lindstedt	fullm. 9.5.1924	1924–1947
Per Elis Melander	fullm. 19.9.1947	1947–1962
Johan Björling		1962–1967
Sture Hasslow		1967–1970

Harjagers härad**Domsagotillhörighet:**

1682–1690	Med Onsjö och Rönneberga härad
1691–1851	Med Torna och Bara härad
1852–1970	Med Onsjö och Rönneberga härad

Tingsplatser:

–1691	Saxtorp
1691–1701	Dalby
1702–1704	Kävlinge
1704–1718	Dalby
1719–1727	Saxtorp ³²
1728–1873	Kävlinge
1874–1970	Marieholm (Åkarp –1945)
1948–1970	Landskrona ³³

Häradshövdingar

Bartolomeus Ment	fullm. 7.12.1682	1682–1690
Wickman Tigerschiöld	fullm. 8.10.1687	1691–1713
Nils Langelius ³⁴	fullm. 12.1.1714	1714–1736
Carl Magnus Appelberg	fullm. 18.6.1737	1737–1748
Svante Johan Möllerheim	fullm. 25/4.1749	1749–1768
Peter Johan Montan	fullm. 21.6.1768	1768–1777
Carl Hadders	fullm. 5.3.1777	1777–1805
Adam Jordan Kröger	fullm. 26.9.1805	1805–1818†
Anders Gabriel Kiellander	fullm. 24.7.1818	1818–1845†
Nils Liljenberg	fullm. 23.1.1846	1846–1851
Gustaf Efraim Engzell	fullm. 25.11.1851	1852–1864†
Carl August Anderberg	fullm. 27.7.1864	1864–1883†
Sebastian Oscar Gustaf Bergius	fullm. 28.9.1883	1883–1902†
Carl Anders Emanuel Moberg	fullm. 13.3.1903	1903–1909†

³⁰ Upphöll aldrig ämbetet, som istället utövades av häradshövdingen Carl Paulin (Järrestad, Ingelstad och Herrestad). Att Printz anda till sin död betraktas som häradshövding i Frosta härad framgår bl.a. av generalguvernörens memorial till Kungl. Maj:t den 17.2.1685

³¹ adlad Rosensparre

³² Under 1724 hölls även ting i Dalby.

³³ Marieholm och Landskrona alternerade som tingsplats fr.o.m. 1948

³⁴ adlad Bildensköld

Hugo Warmark	fullm. 21.5.1910	1910–1930
Nils Wihlborg	fullm. 4.12.1930	1931–1944
Carl Eric Grundén	fullm. 22.6.1944	1944–

Litteratur

Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige : med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955

Björkelund, Gottfrid och Hansson, Lars, *Hörby socknars historia*, Lund 1950

Björkelund, Gottfrid, *Frosta härads historia. Kulturhistorisk framställning*, Lund 1944

Forslid, Erik, *Om tingsställen, tingshus och häradshövdingar i Rönnebergs, Onsjö och Harjagers härader*, 1951

Hägglund, Cecilia, "Kävlinge - Från bondby till järnvägssamhälle"–I: *Kävlingebygden nu och då*, Eslöv 1988

Sallius Joel, Gösta Johannesson och Allan Arvastson *Fälad blev stad - historik med anledning av Eslövs femtioåriga tillvaro som stad* Drätselkammaren Eslöv 1961

Sallius, Joel *Det handlar om gamla Eslöv*, Eslöv museums skriftserie 12, Eslöv 1980